

Hakikat Savaşları: Postmodern-Postyapısalcı Siyasetin Bakiyesi

Truth Wars: The Remainder of Postmodern-Poststructuralist Politics

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar SUVEREN¹

Öz

Dünyanın bir süredir gündeminde olan ve ‘hakikat sonrası’ (post-truth) dönem olarak adlandırılan toplumsal ve siyasal durum bir boşlukta oluşmamıştır. Bunu mümkün kılan felsefi ve entelektüel bir arka plan bulunmaktadır. Bu felsefi/entelektüel arka planın, genellikle postmodern ve post-yapısalcı kuramsal argüman ve önermelere dayandığı yönünde yoğun tartışmalar söz konusudur. Hakikat-sonrası çağın temellerinin postmodernist felsefede bir karşılığının bulunup bulunmadığı yönündeki güncel akademik ve siyasal tartışmalar ise devam etmektedir. Hakikat sonrası olarak adlandırılan dönemde, sözü edilen entelektüel temeller üzerinden köklenen siyasetler nedeniyle dünyanın pratikte yaşadığı bir dizi yıkıcı siyasi, ekonomik ve çevresel sorunlarla karşı karşıya bulunuyoruz. Siyasal olarak, otoriter sağ popülizm(ler), kimlik politikalarına dayalı olarak farklılıkların yüceltilmesi ve bunun yol açtığı gerilimler, artan ırkçı ve ayrımcı söylemler, çatışmaları ve savaşları tecrübe ettiğimiz bir ‘insanlık durumu’nu deneyimliyoruz uzun süredir. Bu çalışmada göreliliğin ve farklılığın abartılı bir biçimde övüldüğü, gerçeğin veya hakikatin giderek değersizleştirildiği ‘hakikat sonrası çağ’da, akli, hakikati ve siyaseti postmodern, postyapısalcı salvaların ‘ayartıcı’ entelektüel halesinden arındırarak ve temellerine oturarak yeniden ve aktif olarak savunmanın önemli ve acil bir görev olduğu savunulmaktadır. ‘Hakikat sonrası’nın iddia ve ilan edildiği bir çağda hakikate yönelik yükümlülüğümüzü savunmak ve geri kazanmak hiç olmadığı kadar önemli ve acil bir ihtiyaç olmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hakikat-sonrası, postmodernizm, postyapısalcılık, hakikat, aydınlanma

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The social and political situation, which has been on the agenda of the world for a while and called the ‘post-truth’ period, did not occur in a vacuum. There is a philosophical and intellectual background that makes this possible. There are intense discussions that this philosophical/intellectual background is generally based on postmodern and post-structuralist theoretical arguments and propositions. There is an ongoing debate in academic and political circles as to whether the “post-truth” era is rooted in postmodernist philosophy. This is particularly worrying as these intellectually based policies lead to devastating political, economic, and environmental problems. We live in a “human condition” characterized by authoritarian right-wing populism, the glorification of differences based on identity politics and the tensions it creates, racist and discriminatory discourses, conflicts, and wars. However, the post-truth period also offers an opportunity to learn from its dissolution and decay and return to the Enlightenment’s radicalized ideals. At a time when “post-truth” is so pervasive, it is more important than ever to stand up for and reclaim our commitment to truth.

Keywords: Post-truth, postmodernism, poststructuralism, truth, enlightenment

Paper Type: Research

Giriş

Bu makalenin ele aldığı konu postmodern-postyapısalcı teori ve argümanlar ile hakikat-sonrası (post-truth) olgusu arasındaki bağıntı ve ilişkiselliklerdir. Makalenin amacı,

¹Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, ysuveren@sakarya.edu.tr

postmodern-postyapısalcı kuramsal yaklaşım ve argümanların hakikat-sonrası olgusuna nasıl zemin oluşturduğunu ele alıp eleştirel bir biçimde değerlendirmektir. Bu doğrultuda, postmodern-postyapısalcı teorilerin hakikat-sonrasına nasıl katkıda bulunduğunu açıklamak, hakikat-sonrasının söz konusu teorilerin hangi özellikleriyle ilişkili olduğunu belirlemek ve bu teorilerin bilgi, hakikat ve gerçeklik kavramlarına yaklaşımının hakikat-sonrası fenomenine bulunduğu etkileri eleştirel bir biçimde sorunsallaştırmaktır. Ele alınan konu literatür taraması yöntemiyle incelenerek postmodern-postyapısalcı teori ve tartışmalar için olabildiğince güncel kaynaklara başvurulmuştur. Bu makalenin temel bulgusu, postmodern-postyapısalcı teorilerin hakikat-sonrası fenomeni üzerinde önemli bir etkilere sahip olduğu yönündedir. Makale, ilgili teori ve argümanların, hakikatin ve gerçekliğin ontolojik statüsünü sarstığını, bilim ve bilgiye olan güvenin azalmasına neden olduğunu ve bunların da, hakikat-sonrası fenomenine neden olduğu sonucuna varmıştır. Makale ayrıca, postmodern-postyapısalcı teorilerin gerçeklik, hakikat ve bilgi kavramlarına yaklaşımının, siyasete, onun anlam ve geçerliliğine olan inancı zayıflatarak siyasal mücadele ve ideallere olan güvenin de zayıflamasına neden olduğu sonucuna varmıştır.

Dünyanın bir süredir gündeminde olan ve ‘hakikat sonrası’ dönem olarak adlandırılan toplumsal ve siyasal durumun bir boşlukta oluşmadığı aşıkârdır. Bunu mümkün kılan felsefi ve entelektüel bir arka plan bulunmaktadır. Bu felsefi/entelektüel arka planın, genellikle postmodern ve post-yapısalcı kuramsal argüman ve önermelere dayanıp dayanmadığı yönünde yoğun tartışmalar söz konusudur ve bu yöndeki güncel akademik ve siyasal tartışmalar ise devam etmektedir (Wesołowski, 2021; Chmielewski, 2021; Balanuye, 2021; Benesch, 2020; McIntyre, 2019; Keyes, 2017). Bu çalışmanın temel amacı, hakikat-sonrası olarak tanımlanan dönemin çeşitli düşünsel, kuramsal ve siyasal görünüşleri ile postmodern ve postyapısalcı kuramsal yaklaşım ve önermeler arasındaki ilişkisellikleri eleştirel bir bakış ile sorunsallaştırmak ve gerçekliğe/hakikate sahip çıkmanın önemine işaret etmektir. Bu nedenle, bu çalışmada hakikat-sonrası dönemin tezahürleri ile postmodernizmin genel kabul, önerme ve ilkeleri üzerinde ayrıntılı olarak durulduktan sonra belirtilen amaç doğrultusunda sözü edilen dönem ile ilgili kuramsal yaklaşımlar olabildiğince kapsamlı ve eleştirel bir biçimde ele alınıp tartışılacaktır.

2016’da Oxford Sözlüğü, ‘hakikat-sonrası’ nı yılın sözcüğü olarak tanımladı. Bu tabir, kamuoyunun gerçeklerden çok duygulara itibar ettiğine ve bireysel inançlarla tasarlanan hakikat-sonrası bir çağa geçiş anlamına geliyordu; terimin yılın sözcüğü olarak tanınması, Donald Trump’ın ABD’deki zaferine bir yanıt olarak değerlendirildi. Hakikat-sonrası dönemde, kamuoyunu şekillendiren bilginin doğruluğu değil, erişilebilirliğidir. Bir zamanlar nesnel olan gerçeklerin öznelliğine ilişkin öz farkındalık, küreselleşmenin başlattığı demografik ve kültürel değişikliklerle birleştiğinde, popülist hareketlerin kök saldığı koşulları oluşturmaktadır. Ayrıca propaganda ve yanlış bilgilendirme eğilimi, gerçeklerinin halihazırda saldırı altında olduğunu düşünen gruplar arasında da yaygın bir zemin bulur. Hakikat-sonrası aynı zamanda Brexit anlaşması, yalan söyleme veya ‘sahte gerçekleri’ kullanma gibi ortak özelliklere sahip, popüler sınıfları mevcut kurumsal düzene karşı birleştiren Avrupalı politikacıları da tanımlar. Popülizm ve yalanın birleşimi, insanların onu tam anlamıyla kavraması bakımından sorunlu bir durumun ortaya çıkışına neden olmuştur (York, 2018: 2). İngiltere, Hindistan ve ABD gibi ülkelerde, popülist söylemin otoriter siyaset ve liderlerinin ‘ilerici neoliberalizmin’ sonuna işaret ederek iktidarı ele geçirebildiği deneyimlere tanık olundu. Avrupa’da ve diğer kıtalarda otoriter liderlerin ortaya çıkışında bir sürekliliğin olduğu görüldü ve bu da, ‘hakikat sonrası’ bir dünyanın ortaya çıkışının temel emarelerinden sayıldı (Wageningen Sosyal Bilimler Okulu, 2021).

Postmodernizm ile hakikat sonrası arasında ilişkisellik olup olmadığı yukarıda da değindiğimiz üzere nihayete ermiş bir tartışma değildir ve bu konuda birbirine rakip argümanlar bulunmaktadır. Örneğin, Ralph Keyes ve Lee McIntyre gibi sosyal bilimciler, hakikat sonrası dönem ile postmodernizm arasında ilişki ve bağıntılar bulunduğunu savunan önde gelen isimler

arasında yer almaktadır. Keyes (2017: 85), hakikat sonrası dönemi çağın özelliklerinin bir yansıması olarak görmekte ve bunu, herkesin doğru ve yanlış arasında seçim yapabileceği, gerçeği ve yalanı belirleme konusunda herkesin kendine göre bir yaklaşım sergilediği bir dönem olarak tanımlıyor. Keyes'e göre felsefi bir sorun olarak hakikate ilişkin tasavvurlar değişken, görelî ve nihayetinde kurgusaldır. Kadim bir felsefi tartışmanın günümüzde tezahür ettiği ana zemin ise postmodernist argümanlardır; bu zeminden hareket ederek ve destek bularak hakikat tasavvuru dramatik bir biçimde aşındırılmıştır. Keyes'e göre hakikatin değersizleştirilmesi sonucunda günümüzde bir bakiye olarak artık salt 'anlatı' mevcuttur (Keyes, 2017: 148-150). Benzer bir görüşü dile getiren bir diğer sosyal bilimci ise Lee McIntyre'dir. Ona göre postmodernizm hakikati bilme fikrine karşı bir meydan okuma değildir; bizatihi hakikatin varlığına bir meydan okumadır (McIntyre, 2019: 6). McIntyre, hakikat ve nesnellığın postmodernistler tarafından soruşturulmasının önemini göz ardı etmez ve bunlara dair tartışmaları anlamlı bulur fakat bu kavramların tümüyle reddedilmesi, meşruiyetlerine saldırılması ve aşındırılması ile yüz yüze olduğunu belirterek eleştiride aşırıya gidilmiş olduğuna vurgu yapar. Ona göre, hakikat sonrası ve ona eşlik eden görüngülerin ortaya çıkardığı sorunların çok karmaşık bir hâl almasının nedeni postmodernistlerin edebî ve kültürel eleştiriyi aşan bir biçimde doğa bilimlerini hedef almasıdır. Doğa bilimlerinin hedef alınmasıyla birlikte nesnellik ve hakikat geri döndürülemez biçimde yara almıştır (McIntyre, 2019: 120-122). Oruç'a müracaatla söylersek postmodernizm ile hakikat sonrası dönem arasında bir bağıntı olduğuna açıkça karşı çıkan yazarlar da vardır ve bu noktada temelde iki fikir aradaki ilişkiyi reddetmek için ön plana sürülmektedir. Birincisi, ABD veya Avrupa'da aşırı sağcı 'post-truth politika yapımcılarının' hiçbirinin postmodern düşünürleri okuduğu bilinmemektedir (Oruç, 2020: 147). İkincisi, postmodern söylemler çok uzun bir süredir Batı toplumlarında görülmesine rağmen post-truth durumuyla karşılaşılmaşı arada doğrudan bir bağ kurmak yanlıştır (Oruç, 2020: 147). Yine Oruç'a (2020: 149) göre: "post-truth durumun temel karakteristik özelliği olan bilime, bilim insanlarına ve bilimsel kuruluşlara dair şüpheli ve inkârcı yaklaşımın basit bir psikolojik hâl veya tercih olmadığı görülecektir. Esas itibarıyla bu post-truth tavrın önemli bir sebebi de belirli bazı bilimsel/felsefi gelişmelerin çarpıtılmış ve yanlış yorumlanmış hallerinin kitle tarafından benimsenmesidir". Hussain'nin bakış açısına göre, hakikat-sonrası dönem, postmodern teori ve felsefenin hazırladığı zeminleri etkili bir şekilde kullanarak manipüle eden günümüzün dünyasını ifade etmektedir (Hussain, 2019: 150). Yani Hussain, postmodern teori ve felsefenin etkilerinin, hakikat-sonrası dönemi şekillendirdiğini ve bu durumun günümüz dünyasını manipülatif bir dünyaya dönüştürdüğünü düşünmektedir. Michiko Kakutani, Ari Rabin-Havt ve Lee McIntyre gibi antropologlar, çağdaş dünyada böyle bir hareketi örneklendirmek için hakikat sonrası üzerine postmodernizmin etkilerini ele almanın aciliyetine vurgu yaparlar. Hussain'e (2019) göre, ABD eski başkanı Donald Trump'ın hakikat sonrası politikaları ve sağcı politikacıların eylemleri, dünya çapında bir dalgalanma etkisine katkıda bulunmuş ve postmodern teori ve felsefenin gerici destekçilerinin artmasına yol açmıştır (Hussain, 2019). Donald Trump ve sağcılar, Lyotard, Foucault veya Derrida gibi genellikle postmodernist kampta yer aldığı kabul edilen entelektüellerden doğrudan alıntı yapmazlar. Yine de McIntyre, postmodern ideolojilerin ve görüşlerin, Trump ve sağcı politikacıların varlığına yol açtığını ve böylesi siyasetçilerin postmodernizmden etkilendiklerini ve desteklediklerini savunmaktadır. Hakikat-sonrası sözcüğünün hemen sonunda yer alan, İngilizce post (sonrası) sözcüğü/öneki, modernliğe bağlılığın devamı veya eleştirel bir biçimde sürdürülmesi anlamına veya modernliğin ötesine geçildiği anlamına gelmemektedir. "Hakikat-sonrası" terimi burada daha ziyade, gerçeğin marjinalleştirilmesi ve önemsizleştirilmesi yönündeki baskın girişimleri ifade etmektedir. Bu bakımdan, postmodern teori ve felsefe, siyasi bağlamda hakikati desteklemez, dolayısıyla Aydınlanmanın "hakikat" ve "siyasete" ilişkin felsefi ilkelerinden bir sapmayı temsil eder. Dolayısıyla siyaset ve hakikat daha çok belirsizlik ve anlamsızlığa tekabül etmektedir.

Son zamanlarda, toplumlardaki ve tarihteki sosyal ve siyasi değerlerin anlam, gerçeklik ve hakikat açısından istikrarsız olduğu çağdaş modern siyaseti eleştirmek için postmodern bakış

açıları yaygın olarak benimsenmiş durumdadır. Modern toplumlar elbette, çok boyutlu bir dizi siyasal, kültürel ve ekonomik değişimler geçirmektedir. Bu değişim ve dönüşümler kaçınılmaz olarak hakikat ve gerçekliğin tanımının açıklanma ve tanımlanma biçimlerini de etkilemektedir. Genel bir ifadeyle söylemek gerekirse, postmodern/post-yapısalcı bakış açısı, modern siyasi mücadeleleri ve çatışmaları tanımlarken şüpheli bir tavır sergiler ve modernliğin büyük anlatılarına ve ideolojilerine, epistemik kesinliğe, evrensel ve istikrarlı anlamın veya gerçeğin varlığına karşı çıkan entelektüel bir duruş sunar. Lyotard, Foucault, Baudrillard ve Derrida'nın felsefi eserlerinin ve argümanlarının eleştirel değerlendirmesinden elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda, modern toplumlarda gerçekliğin ve hakikatin tanımlanmasına, çeşitli kültürel, edebî ve felsefi bakış açılarına meydan okunduğu görülmektedir. Örneğin post-yapısalcı eleştiri ve yapısöküm, metin ve bilginin yapısını ve anlamını önemli ölçüde zayıflatan ve böylece birden çok belirsiz olasılığa yol açan toplum ve siyasi yapı içindeki çatışan güçleri göstermek için kullanılır. Post-yapısalcı/postmodern bakış açılarına göre, toplumdaki farklılıklar ve çeşitlilikler (demografik özellikler, kimlikler, kültürler vb.) modern toplumların inşa edilip meşrulaştırılmasında önemli rol oynarlar. Başka bir ifadeyle bunlar sayısız kimlik ve yerel niteliklerin, kültürlerin inşa ve meşrulaştırılmasına katkıda bulunur. Böylece gerçeklik ve hakikatin farklı tanımlarının mümkünlük koşulları da kurulmuş olur.

1. Postmodern/Post-Yapısalcı Temel Kuramcılar ve Argümanları

Yukarıda sözü edilen tüm kuramcıların düşüncelerini tüketici ve ayrıntılı bir biçimde ele almak imkânsız olsa da bu makalede ele alınacak olan sorunsal çerçevesinde çok genel bir bakışla postmodern kampta yer alan önde gelen düşünür ve kuramcılarını kimi kritik argüman ve önermelerine değinmek metnin ilerleyen kısımlarındaki değerlendirmelere zemin sağlamak bakımından yerinde olacaktır.

Örneğin Lyotard (2013), bilimsel bilginin bir 'bütünlük' olmadığını, ancak dışlama eğiliminde olduğu daha geniş anlatı bilgisiyle ilintili olarak var olduğunu iddia eder. Bilimin işlemesi için kanıt kriterlerinin varsayılan ampirik seviyede varlığına ve ampirik bir göndergenin iki çelişkili kanıt sağlayamayacağı inancına dayanan tek bir söylemsel pratiği gerektirir. Lyotard'a göre bu, bilimin kendisinin kanıtlayamadığı 'metafizik' bir varsayımdır. Bununla birlikte, toplumsal düzeyde bu varsayım, diğer bilgi biçimlerini dışlayarak, bilimi toplumsal düzenden ayırma etkisine sahiptir ve bilgi ile toplum arasındaki ilişki karşılıklı bir dışsallık ilişkisi haline gelir (Lyotard, 2013: 20-22). Bu da, anlatı bilgisi iddialarına atıfta bulunarak bilimsel iddiaların geçerliliğini yargılamanın mümkün olmadığını gösterir. Lyotard'a göre, meşrulaştırma soruları "postmodern bilim" in (Lyotard, 2013: 60) gelişmesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu sorular, deneyimi tamamen tanımlamaya çalışan "büyük anlatılar" inşa etmekle ilgili bir gerilimden kaynaklanmaktadır. Ancak "büyük anlatılar"ın yararsızlığı ortaya çıktığı için, meşrulaştırma sorunlarının üstesinden gelinemez. Postmodernizm bu noktada, alternatif anlatılar sağlamaya çalışan, ancak yine de evrensel bilgi iddiasını reddeden meşrulaştırma sorununa pragmatik bir yanıt olarak devreye girer (Lyotard, 2013).

Söz konusu düşünsel kamp içinde görülen önde gelen bir diğer sosyal kuramcı Foucault ise kurumları, teorileri veya ideolojileri değil, pratik veya hakikat rejimlerini analiz etmekle ilgilendiğini belirtir. Foucault, aklın hakikatle eşanlı olduğu ve tüm toplumsal sorunlara çözüm sunduğu fikrini eleştirir. Baskıcı sosyal denetim sistemlerinin genellikle oldukça rasyonel olduğunu belirtir. Bu bağlamda Foucault, aklı düşman olarak tanımlamanın tehlikelerine ve rasyoneliteye yönelik herhangi bir eleştirinin irrasyonelliğe yol açtığını iddia etmenin eşit tehlikesine dikkat çeker. O, 'hakikat rejimlerini' belirli zamanlarda ve yerlerde doğru olarak işlev gören söylemler üreten tarihsel olarak özgül mekanizmalar olarak tanımlar. Foucault'da bilimsel pratik, kavramların oluşumunu yöneten katı kurullarla, kesin olarak yapılandırılmış bir bilen ile kesin olarak oluşturulmuş bir nesne arasındaki belirli bir kodlanmış ilişkiler dizisidir. Foucault, çeşitli nedenlerle bilim pratiği ile ilgilenmiştir. Bunlardan biri, 'bilim'in kendisini rasyonel düşüncenin nihai biçimi olarak kurmasıydı (Mills, 2003: 74-75). Foucault, bilimsel bilginin doğası gereği diğer bilgi biçimlerinden 'üstün' veya daha 'doğru'

olmadığını savunur. Foucault'nun çalışmasında hakikat, özellikle de iktidar, bilgi ve özne ile olan ilişkilerinde merkezi bir temadır (Foucault, 1982). Hakikat hâlihazırda var olan ve basitçe keşfedilmeyi bekleyen bir şeyden ziyade, çeşitli teknikler tarafından üretilen ve 'olan' bir şeydir. Foucault, hakikatin etkisinin, hakikatin tartışmalı olduğunu göstermekten ibaret olduğunu iddia eder. Foucault, yazılarında 'doğruyu söylemekle' ilgilenmediğini de belirtir; bunun yerine insanları belirli bir deneyime davet etmekle ilgilenir. Foucault, devlet, delilik, cinsellik, suçluluk vb. gibi her zaman ve yerde değişmeden var olan evrensel kategoriler ve özler, 'şeyler' kavramına kesin ve tutarlı bir şekilde karşıydı. Bu şeyler ancak belirli tarihsel etkinliklerin ve yansımaların sonucu olarak hakiki (ve değişen) bir varoluş kazanırlar (Mills, 2003: 75-79).

Postmodern-postyapısalcı kuramsal girişimlerin en önemli isimlerinden olan Derrida'nın özellikle yapısöküm (deconstruction) kavramı ilgili yazında kritik öneme sahiptir. Derrida'nın çalışmalarının genel bir değerlendirmesi yapıldığında, yapısökümü mümkün kılan üç temel özellikten söz edilebilir. İlki, anlamı yapılandırmak için bir merkeze veya odak noktasına sahip olma arzudur (logocentrism); ikincisi, anlamın, yazmaya adanmış tanımlara indirgenmesi ('metnin ötesinde hiçbir şey yoktur'); ve son olarak, anlamın yazıya indirgenmesinin bu kavramın kendi içindeki karşıtlığı yani 'fark'ı (différance) nasıl yakaladığıdır. Bu üç özellik, anlamın kabul edilen temelini sorgulama süreci olarak yapısökümde karşılık bulmuştur (Sarup, 1995, ss. 40-46). Derrida, modern Batı felsefesinin anlamı mevcudiyetin (bulunuşun) merkezine yerleştirmeye yönelik içkin bir arzu tarafından karakterize edildiği ve bu arzu etrafında inşa edildiği iddiasını başlangıç noktası olarak almıştır (Sarup, 1995: 42-43). Bunun anlamı, felsefenin mutlak hakikatin varlığıyla bağlantılı kesinlik arzusu veya dünyadaki yerimizi anlamlandıran nesnel bir anlam tarafından yönlendirilmesidir. Derrida bu arzuyu 'logocentrism' olarak adlandırır. Etkisi, anlamı kuramlaştırmaya veya sorgulamaya yönelik tüm çabaların merkezine, adalet gibi belirli bir terimi veya kavramı yerleştirmektir. Yapısöküm fikri, aşkın bir köken veya doğal gönderge fikrine karşı çıkmakla ilgilidir. Bu fikir, genellikle Derrida'nın çalışmalarını özetlemek için kullanılan 'metnin dışında hiçbir şey yoktur' ifadesiyle bilinir. Derrida'ya göre, köken, bağımsız olarak var olmaz ancak 'bir sınıflandırma içinde ve dolayısıyla bir farklılıklar sistemi içindeki işleyişiyle' var olur (Sarup, 1995).

Foucault ve Derrida gibi postmodern teoride önemli bir düşünür olan Jean Baudrillard'ın başta gerçeklik olmak üzere kimi kritik düşüncelerine bakmak yararlı olacaktır. Jean Baudrillard, fikirleri ilgi uyandıran en tartışmalı postyapısalcı düşünürlerden biri olarak görülmektedir ve o, sosyal, politik ve kültürel fikirleri postmodernizm kavramını yeni bir alana taşımıştır. Ayrıca Baudrillard'ın modernite ve Aydınlanma projesi eleştirisi, egemen Batı ideolojilerine meydan okumuş ve eleştirel düşünce için yeni yollar açmıştır. Çalışmaları, birçok sanatçı, yazar ve kuramcıya ilham kaynağı olmuştur ve dijital çağda gerçekliğin, gücün ve temsilin doğası hakkındaki çağdaş tartışmaları etkilemeye devam etmektedir (Appignanesi ve Garratt, 2003). 1980'lerde Baudrillard, gerçekliğin doğasını ve teknolojinin onun üzerindeki etkisini düşünmeye ve tartışmaya başlamıştır. Simülakrlar ve Simülasyon'da (2011), simülakr, simülasyon ve hipergerçek kavramlarını tartışır. Hipergerçeklik, orijinaliyle hiçbir ilişkisi olmayan bir kopya olan simülakr kavramına benzer. Postmodern çağda bilgi teknolojisi ve sibernetiğin hayatımızdaki hakimiyeti nedeniyle aslını kopyadan ayırt edemeyeceğimiz kadar çok simülasyon üretir. Baudrillard, dört çeşit simüle edilmiş görüntü sunarak, hipergerçekliğin, göstergenin artık herhangi bir dış gerçeklikle ilişkili olmadığı son simülasyon türü olduğunu iddia eder. Bu tür bir simülasyonda işaret alışverişi süreci, gerçekliğe herhangi bir atıfta bulunmadan devam eder ve dolayısıyla hipergerçekliği üretir. "Hiper" son eki, simüle edilen görüntülerin gerçeklikten daha önemli olduğunu iddia ettiğini gösterir (Ashley. 2017).

1.1 Postmodernizm: Bitmeyen Bir Tartışma

Çağdaş modern dünya ve toplumlar, ekonomik, siyasal ve kültürel yapıları itibarıyla ve buna zemin teşkil eden tarihsel dinamiklerin de belirlenmesiyle çok çeşitli değişim ve

dönüşümlere maruz kalmıştır. Bu değişim ve dönüşüm sürecini anlamak ve anlamlandırmak yönündeki çabalar düşünsel bakımdan da elbette karşılıksız kalmazdı. Postmodern-postyapısalcı hareket tam da bu çabaların içinde zuhur etmiştir ve kabul etmek gerekir ki esasında maddi bir karşılığı da olan bir çabanın ürünüdür. Örneğin bu hareket içinde Michel Foucault'nun pratikler perspektifi, modern toplumlarda sosyal ve siyasal yapılarıdaki farklılıkları göz önünde bulundurarak, siyasetin yapısını ve toplumsal varoluşu etkilediğinden bilgi ve gerçekliğin tanımını anlamak için entelektüel ve felsefi bir temel sunmuştur (Ancona, 2017). Akademik-düşünsel pratik içinde, modern siyasetten, toplumsal kimlikten ve bireysel yapılardan etkilenen ve hakikat iddiaları için kamuoyuna ve medya anlatılarına da etkide bulunan pratikler ve bilgi-bilme biçimlerini açıklamaya gayret eden bilim insanları ve düşünürler tarafından modern ve postmodern çerçevelerde kapsamlı ve çeşitlenen açıklamalar ortaya konulmuştur. Postmodern/postyapısalcı önermelere göre, bilginin izini sürmede ve hakikate ulaşmada benimsenen çerçevelerde ve toplumdaki özdeş yapılarda bulunan farklılıklar nedeniyle anlam ve yapıda kritik bir istikrarsızlık bulunmaktadır. Nesnel olgusal bir gerçek veya hakikat iddiasındaki çeşitli teoriler veya anlatılar aynı biçimde istikrarsız ve güvenilmezdirler. Hakikate postmodern ve postyapısalcı yaklaşım bu şekilde kabul edildiğinde hakikati açıklayabilecek tek, nesnel bir üst anlatının varlığı da reddedilir (Harari, 2018). Gerçeğin ontolojisine dair postmodern/postyapısalcı bu ve benzeri argümanlar, gerçeğin göreceli bir yanı olduğuna işaret etmektedir. Ne yazık ki, bu argümanlar ve önermeler, filozoflar ve entelektüeller arasındaki bir tartışma ile sınırlı olsaydı üzerinde belki durulmayabilirdi, ancak hakikat sonrası olarak adlandırılan bu çağda, bu entelektüel temeller üzerinden köklenen siyasetler nedeniyle dünyanın pratikte yaşadığı bir dizi yıkıcı siyasi, ekonomik ve çevresel sorunlarla karşı karşıya bulunuyoruz. Siyasi olarak uzun bir süredir, otoriter sağ popülizm(ler)in yükselişinin, kimlik siyasetine dayalı olarak farklılıkların yüceltilişinin ve bunların yarattığı gerilimlerin, artan ırkçı ve ayrımcı söylemlerin, çatışmaların ve savaşların yaşandığı bir dünya içinde yaşıyoruz. Göreliliğin ve farklılığın abartılı bir biçimde övüldüğü, gerçeğin veya hakikatin giderek değersizleştirildiği bu 'hakikat sonrası çağ'da, akli, hakikati ve siyaseti postmodern, postyapısalcı salvoların 'ayırtıcı' entelektüel halesinden arındırarak ve temellerine oturarak yeniden ve aktif olarak savunmak önemli ve acil bir görevdir. Bu nedenle, metnin ilerleyen kısımlarında postmodernizmin genel kabul, önerme ve ilkeleri üzerinde biraz daha ayrıntılı durulduktan sonra belirtilen amaç doğrultusunda sözü edilen bu çalışmalar olabildiğince kapsamlı ve eleştirel bir biçimde ele alınıp tartışılacaktır.

Son yirmi otuz yılda, kapsamı ve derinliği nedeniyle göz korkutucu bir mefhum olan postmodernizm üzerine pek çok akademik ve popüler odaklı çalışma yapılmıştır. Sosyal bilimler ve beşerî bilimlerdeki paralel literatür kaynakları da buna dahil edilirse, örtüşen literatür muazzam bir sayı ve kapsama işaret etmekte ve dolayısıyla konuya yönelik çalışanların ve başkaca ilgililerin bunları sentezleme veya özetleme çabası kendi başına meydan okuyucu devasa bir işe dönüşmüş haldedir. Postmodernizm, ana akım sosyal bilimlerle, özgül olarak söylem ve kültürel çalışmalarla, toplumsal cinsiyet ve cinsellik üzerine çalışmalarla ve genel anlamda sosyoloji disipliniyle açık bir ilişkisellik içindedir.

Çalkıvık (2017) ve Dillet (2017) tarafından yapılan çalışmalarda da belirtildiği gibi, postmodernizm muhtemelen mimari alandaki biçimsel estetik donuklaşmaya ve standartlaşmaya yönelik tepkilerin tetiklediği tartışmalardan doğmuştur. Sosyal bilimler ve sosyal teori alanında ise toplum ve tarihe ilişkin bütünleştirici bakış açılarını "Büyük Anlatılar" yaklaşımıyla reddeden Lyotard'ın açık postmodernist tutumuyla da büyük ölçüde ilişkilidir. Postmodernizm, Marksizm, liberal demokrasi veya din gibi insan deneyiminin veya tarihinin tamamını açıklamaya çalışan kapsayıcı hikayeler veya "büyük anlatı"lar olarak adlandırılır. Postmodernizm, tekil bir gerçeklik görüşünü dayattıkları ve bireysel deneyimlerin ve bakış açılarının çeşitliliğini görmezden geldikleri için bu büyük anlatıların baskıcı ve sınırlayıcı olduğunu savunur. Bunun yerine postmodernizm, çok sayıda anlatıyı ve gerçekliğin parçalanmış, olumsal doğasının tanınmasını savunur. Lyotard ve post-yapısalcıların önermeleri, sadece Marksizm'i hedef almaz, aynı zamanda dünyayı kalıplaşmış ve karşılıklı ilişkilerle

tanımlamaya çalışan diğer “Büyük Anlatılar”ı da ima ya da açıkça işaret eder (Dillet, 2017). Başka bir ifadeyle Lyotard’ın postmodernizm perspektifi, Marksizmin siyasal radikalizminin ‘bütünleştirici eğilimlerinin’ açık bir reddidir (Kitching, 2020). Lyotard, diğer postmodernistler gibi, toplumsal gruplar ve bireyler arasındaki farklılıkların olduğu bir dünyada büyük anlatılar ve farklı özne konumları hakkında küçük hikayeler anlatılamayacağını savunur.

Frost ve Elichaooff (2014), neo-Marxist bir bakış açısıyla postmodernizmin etkinliğini incelemişler ve onlar da Fredric Jameson (1994) gibi postmodernizmin temelde muhafazakâr olan geç kapitalizmin kültürel mantığı olduğuna dair genel bir öneri geliştirmişlerdir. Benzer şekilde Çalkıvık (2017) ve Marzagora (2016) da postmodernizmi neo-muhafazakâr bir kavram olarak tanımlamıştır. Dillet (2017) ve Ruitenberg (2018) ise postmodernizmi eleştirel ve apolojist (özürçü-mazertçi) versiyonları bulunmak üzere iki ana öbeğe ayırarak sınıflandırmayı tercih etmişlerdir. Benzer bir sınıflandırma yapan Rosenau’ya (1998) göreyse, postmodernistler iki çok geniş kampa ayrılabilir: şüpheciler ve olumlayıcılar. Bu sınıflandırma çabaları ‘eleştirel postmodernizm’in eleştirel teorisinin genel gelişimindeki imkanlarına her şeye rağmen açık bir kapı bırakma kaygısını yansıtıyor diyebiliriz. Braidotti (2014), Crilley ve Chatterje-Doody (2019) ise postmodernizmi özellikle de akademide yer tutan çok sayıda ABD’li taraftarının, onu siyasal boyutundan yalıtarak ele aldıklarını savunmuşlardır. Başka bir ifadeyle örneğin ABD akademisinde postmodernizmin apolitik versiyonu, toplumsallıkta kökleri ve karşılığı bulunan bir şey olmaktan çok, basit bir kültürel hareket olarak algılanmıştır. Crilley ve Chatterje-Doody (2019), Fox (2014) ve McGowan (2019) tarafından tanımlanan postmodern bir sosyal teori ise öncelikle insanları toplum içinde gruplandırma için kullanılacak demografik özellikler merkezinde toplumsal dünyayı toplumsal sınıf, cinsiyet, yaş ve ırk gibi farklı perspektiflerden incelemeye odaklanır. Dillet (2017) ve Kitching (2020) ise, postmodern sosyal teorisinin Marksizm (Marx’ın sermaye mantığı teorisi de dahil olmak üzere farklı toplumsal biçimleri açıklamak için kullanılacak yapısal dayanakları) örneğinde olduğu gibi büyük anlatıların bütünleştirici ilkelerini çürüttüğünü ileri sürmektedirler. Bu nedenle, bu hızlı kısa bakışın eleştirel bir değerlendirmesi bile, postmodernizmin nedensel öncelikleri ve güttüğü siyasetin çoğulcu ve indirgeme karşıtlığı iddiasında bir bakışa sahip olduğu ve bunların da radikal etkilerinden ziyade liberal etkileri olduğunu göstermektedir.

Frost ve Elichaooff (2014), Marzagora (2016) ve Kitching (2020) tarafından yapılan değerlendirmelere bakarak postmodernizmin, radikalizmi, radikal eleştiriyi ve onun ilkelerini desteklemediğini ve dolayısıyla merkezi olmayan bilgiyi tercih ettiğini belirtmek yerinde olur. Fox (2014) ve Ruitenberg’in de (2018) belirttiği üzere örneğin Foucault, farklı pratiklerden veya söylemlerden gelen bilginin izini sürme ihtiyacını vurgulamıştır; bilim ve bilgi sosyologlarının çoğu daha sonra Foucault’nun pratik veya söylem perspektifini Thomas Kuhn’un paradigma kavramının bir versiyonu olarak benimsemiştir. Foucault, bu tür paradigmatic bilginin ölçütlerini tanımlarken günlük deneyimlerin yanı sıra sıradan dilin kullanımına da vurgu yapmıştır. Fox (2014) ve McGowan (2019), Foucault’yu cinsellik ve hapisane söylemini ve pratiklerini keşfederek sosyal bilimler alanındaki bilginin niteliğine doğrudan ampirik katkılarda bulunduğunu kabul ederler. Foucault’da pratik ve bilgi, tarihsel söylemler olarak oluşturulmuş ve daha sonra sorunsallaştırılmıştır. Dolayısıyla Foucault farklı cinsellik biçimlerinin ve hapisane söylem ve pratiklerinin ne olduğuna dair kapsamlı ve çeşitli açıklamalar ortaya koymuştur. Foucault’nun bakış açısı esas olarak Marksizm’den etkilenmiş olsa da, ikilikler temelinde Marxist sınıf analizini reddeder. Buna alternatif olarak Foucault, varlıklı ya da haklarından mahrum bırakılmış birçok toplum da dahil olmak üzere, iktidarın potansiyel olarak her yerde bulunabileceğini iddia eder.

Zamanımızın birçok filozofu ve sosyal bilimcisi yukarıda da kaba bir görünümünü çizmeye çalıştığımız postmodernizmi birçok yönden açıklamaya ve anlamaya çalışmıştır. Örneğin Aylesworth (2015) bunu, farklılık, tekrar, iz, simülakr ve hipergerçeklik gibi kavramları kullanarak, mevcudiyet kimliği, tarihsel ilerleme, tek geçerli anlam ve epistemik

kesinlik gibi kavramları istikrarsızlaştırmak için kullanan bir dizi eleştirel, stratejik ve retorik pratik üzerinden yapar.

Entelektüel bir hareket olarak postmodernizm, öncelikle Aydınlanma felsefesinde karşılık bulan birkaç modernist temaya bir meydan okuma olarak ortaya çıkmıştır. Bunlar, bilimsel pozitivizmi, ilerlemenin kaçınılmazlığını ve insan aklının fiziksel ve toplumsal koşulların herhangi bir temel gerçeğini ele alma potansiyelini içerir ve böylece onları rasyonel denetime uygun hale getirir (Boyne ve Rattansi, 1990). Aydınlanma çağından sonra modernlik ve ardından postmodern olarak tanımlanan bir çağın geldiği sıklıkla belirtilen bir durumdur; bu tarihsel akış temel alınır postmodernizmin yine sıkça söylendiği üzere, modernliğin ilkelerinden hem bir devam hem de bir kopuş olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemselleştirme, tarihsel, bilimsel ve sosyal olarak somut bir dizi değişik üzerinden meşruluk bulmaktadır. On dokuzuncu yüzyılın sonları, kitle iletişim ve ulaşım ağları da dahil olmak üzere bilim ve teknolojinin insan algılarını yeniden şekillendirdiği, elde edilmiş bir gerçeklik olarak modernite çağı olarak tanımlanmaktadır (Aylesworth, 2015).

Bu noktada çalışmamızın devamında postmodern hareketlerin dayandığı ilkeler analiz edilirken, evrenselci nesnel gerçeklik, ahlâk, hakikat, akıl, insan doğası, sosyal ilerleme, dil ve bilim üzerine öne sürülen fikirlere bakılacaktır. Bu ilkeler ortaya konmaya çalışılırken entelektüel açıdan çeşitlilik gösteren hareketin bu farklı yönleri nasıl tükettiğine ve sindirdiğine bakılacaktır. Bu doğrultuda yukarıda değinildiği üzere postmodernizm ve/veya postyapısalcılık üzerine üretilen devasa literatürün içinde kaybolmamak için olabildiğince temellere yönelik toparlayıcı bir sunum yapılarak ilerlenecektir.

2. Hakikat ve Gerçekliğin Sorunsallaştırılması Bağlamında Postmodern-Postyapısalcı Temel Tema ve Kavramlar

Kuznar üst anlatıları Aydınlanma, Marksizm veya Amerikan rüyası gibi büyük anlatılar olarak tanımlar. Postmodernistler, üst anlatıları, insanlığın durumu ve tarihsel süreç hakkındaki genellemelerinde haksız bir şekilde bütünleştirici veya doğallaştırıcı olarak görürler (Kuznar, 2008). Bütünleştirici tüm anlatı ve girişimler ise hakikati, gerçekliği ve nihayetinde fark ve farklılıkları düzleştirici, homojenleştirici etkisiyle baskıcı bir mahiyettedirler. Modernliğin bütünleştiriciliğine ve bilimsel otoriteye karşı genel göreceli ve şüpheli tutumlarına paralel olarak birçok postmodernist, farklı perspektiflerden gerçekliğin veya gerçeklerin çoklu ve meşru versiyonlarının var olduğunu iddia eden bir çoksesliliği savunur. Postmodernistler, Aydınlanma rasyonalizmini ve bilimsel pozitivizmi, dünyaya hegemonik değerler ve siyasi kontrol dayatma çabası olarak yorumlarlar. Pek çok postmodernist tarafından benimsenen, temellendirilmiş teorik perspektiflerin ve nesnel gerçeklerin sistematik şüpheliğinin antropoloji üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Bu şüphelilik, odağı belirli bir toplumun gözleminden (antropolojik) gözlemcinin düşünömsel bir değerlendirmesine kaydırmıştır (Ward, 1997). Gellner'in saptamasına göre postmodernistler için gerçeklik evrensellerin veya soyutlamaların zihinden bağımsız olduğu platonik bir doktrindir (Gellner, 1994). Gerçekçilik, tüm dünyanın veya yaşam biçiminin gerçekliğini temsil etmeye çalışan bir yazma tarzıdır. Postmodernistler için hiç şüphesiz bütünlük fikri farkı bastırmasından dolayı eleştirinin odağındadır. Buradan açılan kapı postmodern-post-yapısalcılığı göreceliliğin yüceltilmesine veya hakikatin görelileştirilmesine götürmektedir. Farklı bakış açılarının mutlak bir gerçeğe/hakikate veya geçerliliğe sahip olmadığı, aksine algı ve değerlendirmedeki farklılıklara göre yalnızca göreceli, öznel değere sahip olduğu fikridir. Gellner, Aydınlanma'ya değin uzanan görececi-işlevselci düşünce görüşü hakkında şöyle yazar: "Görececilik, gerçek yaşamda toplum ve kültürleri anlama biçimimizi büyük bir olasılıkla yanlış temsil eder. Bu noktadan da itiraza açıktır. Biliş ve teknik erk açısından muazzam farklar söz konusudur. Oysa görececilikçilik, bu farkları yadsır ya da karanlıkta bırakır" (Gellner, 1994: 105).

Kuznar, metnin ve dilin varoluşun temel fenomeni olarak yüceltilmesi, edebi analizin tüm fenomenlere uygulanması, gerçekliğin ve temsilin sorgulanması, üst anlatıların eleştirisi ve

yöntem ve değerlendirmeye karşıtlığın temel olarak postmodern hareketi ortaklaştıran temel ilkeler olduğunu belirtir (Kuznar, 2008).

Postmodern düşünce tartışmasız on dokuzuncu yüzyılda Nietzsche'nin hakikat, dil ve toplumla ilgili iddialarıyla başladı ve bu da bilginin temelleri hakkında daha sonraki tüm postmodern ve geç modern eleştirilerin kapısını açmıştır (Kuznar, 2008). Örneğin Lyotard, bilimin kendisini mitler aracılığıyla aktarılan kabile bilgeliği biçimindeki anlatı bilgisinden ayırmaya çalışırken, modern felsefenin bilime ruhun diyalektiği, anlamın hermeneutiği, rasyonel ya da çalışan öznenin özgürleşmesi ya da zenginliğin yaratılması biçiminde meşrulaştırıcı anlatılar sağlamaya çalıştığını belirtmektedir (Lyotard, 2013). Hipergerçeklik, bir bilincin gerçeklik ile bir simülasyon veya gerçekliğin bir temsili arasında ayırım yapamamasıdır. Yaşamın her alanında teknolojinin çok ileri bir derecede ilerlemesi ve aracılığı sayesinde, hipergerçeklik postmodernist fikriyata yoğun bir şekilde yerleşmiştir. Gerçekliğin, gerçekleşmekten uzaklaştırılması/arındırılması (de-realization) olarak bilinen şey budur. Gerçeklikten uzaklaşma, tüm deneyim duyularını öznel ve nesnel olarak etkiler, öyle ki, ilgili insanların kimlik, sabitlik ve öz duygulanımları dönüşür, hatta tamamen çözülür.

Modernlik, tutarlılık ve birlik hissiyatının mümkün olduğuna inanır ve bu nedenle akıl ve düzenin önemini vurgular. Modernistlerin düzen, istikrar ve birliğe olan inancı postmodernist düşünürlerin "üst anlatı" dediği şeydir. Modernlik, "üst anlatılar" veya "büyük anlatılar" aracılığıyla işler. Postmodernizm ise üst anlatıları sorgular ve bu yapıları bozar. Jameson, birçok fenomen bağlamında postmoderniteyi moderniteden ayıran şeyler olarak görür. Bir zamanlar insanları ve şeyleri 'iç' ve 'dış' terimleriyle açıklayan modellerin reddedildiği 'yeni bir tür yüzeysellik' veya 'derinliksizlik'ten söz eder; hermeneutik, diyalektik, Freudyen bastırma, özgün olan ile olmayan arasındaki varoluşçu ayırım ve gösteren ile gösterilenin semiyotik ayrımı gibi (Jameson, 1994). Bilginin bölümlere ayrılması ve epistemik tutarlılığın dağılması hem araştırmacılar hem de filozoflar için bir endişe kaynağıdır.

3. Postyapısalcılığın Teorik Perspektifi

Thomassen (2017) ve Poster (2019) insanların postyapısalcılığı postmodernizmden net bir şekilde ayırabileceklerini belirtirler de Baxter (2016) ve Saar (2018) böyle bir hedefe ulaşmanın mümkün olmadığını belirterek bu iddialara karşı çıkmışlardır. Postmodernizm ve postyapısalcılık üzerine mevcut araştırmaların önemli bir kısmı (bkz. Jacobs, 2019; Poster, 2019), Derrida'yı, kendisini böyle tanımlamasına rağmen bir postyapısalcı olarak tanımlar; Barthes, Foucault ve Lyotard'ın ise hem postyapısalcılık hem de postmodernizm kampında olduğuna inanılmaktadır. Finlayson (2019), Nabers (2015) ve Thomassen (2017) tarafından yapılan çalışmalarda sunulan verilere dayalı olarak, Julia Kristeva, Hélène Cixous ve Luce Irigaray gibi Fransız feministler ise postyapısalcılığın eleştirel savunucuları olarak tanımlanabilir. Ancak, postyapısalcılığın net bir tanımının olmaması, tüm bu çalışmaların ayırt edici özellikleri bakımından, açık ve net pozitivist kategorilere ve tanımlara karşı isteksizlik ve post-yapısal veya postmodern olarak sınıflandırılacak çalışmaların amaçlı anlaşılabilirliği ile ilişkilendirilebilir.

Angermuller (2017), Baxter (2016) ve Saar (2018) tarafından yapılan çalışmalarda sunulan kanıtların eleştirel bir değerlendirmesi, postmodernizm ile postyapısalcılık arasında önemli bir örtüşme olduğunu göstermektedir. Derrida postyapısalcılığı bir dil ve bilgi teorisi olarak tanımlarken Barthes, Lyotard, Foucault ve Baudrillard'ın ise postmodernizmi ağırlıklı olarak kültür, toplum ve tarih teorisi olarak ele aldıkları anlaşılmaktadır. Derrida'nın çalışmaları, edebiyat eleştirisi, kültürel analiz ve edebiyat teorisi gibi alanlarda büyük bir etkiye sahiptir (bkz. Jacobs, 2019; Thomassen, 2017; Poster, 2019). Edebiyat eleştirmenleri, Derrida'nın argümanlarını yapışöküm olarak bilinen ve Amerikan üniversitelerinin beşerî bilimler bölümlerinde yaygın olarak kabul edilen ve kullanılan bir metin okuma metodolojisi geliştirmek için kullandılar (bkz. Baxter, 2016; Finlayson, 2019; Saar, 2018). Derrida herhangi bir yapışöküm yöntemi geliştirmede başarısız olsa da, onun kültürel, edebi ve felsefi okumalar

yerine programatik olanı reddetme kararı, yapısöküm yönteminin insanların nasıl okuduğuna ve yazdığına dair geleneksel varsayımlara meydan okuması yönüyle önemlidir (bkz. Angermuller, 2017; Moore, 2017; Thomassen, 2017). Hudon ve Rouillard (2015) ve Nabers tarafından da (2015) açıklandığı üzere antropoloji gibi farklı sosyal bilim disiplinlerinde, kültürel pratikleri ve yapıtları incelemeye ilişkin özel bir odaklanma ile bu tür yapısökümcü anlayışların önemli bir kısmı giderek daha fazla kullanılmaktadır.

Baxter (2016), Jacobs (2019) ve Saar (2018), Derridacı metin analizi modelini kullanarak eleştirel teori ile postyapısalcılığın birleştirilmesi girişimini desteklemişlerdir. Moore (2017) ve Poster'in (2019) argümanlarıyla tutarlı olacak bir biçimde söylemek gerekirse, her metin anlamın gizlenmesi ve bağlamsallaştırılmasına atıfta bulunulmadan 'karar verilemez' bir nitelik taşır, çünkü metinler içinde değişen otoriter sesler arasındaki çatışmayı gizler ve her metnin içeriği kolayca anlaşılmadığı için genellikle tartışmalı bir alandır. Bu nedenle, bu tür bağlamaştırma ve gizlemeler, bazen her metnin farklı sosyo-kültürel gruplardan insanların anlayacağı varsayımına dayalıdır. Bununla birlikte, bu tür varsayımlar genellikle bastırılır ve okuyucunun dikkatini onlardan uzaklaştırır (Finlayson, 2019; Nabers, 2015). Saar'a (2018) göre, Derrida'nın post-yapısalcı edebiyat eleştirisi perspektifi ampirik sosyal bilimlerdeki yoğun teknik ve metodolojik söylemlerin okunması ve yeniden formüle edilmesi için stratejiler belirlediğinden, Derrida'nın argümanlarının sosyal bilimlerle ilgisi varsayımsal olarak muazzamdır. Bu nedenle, Derrida'nın fikrini destekleyenler, nicel sosyal bilimlerin biçimsel (formel) çalışılmasının ve onun yoğun teknik özelliklerinin kodunu kırmaya odaklanacak, okuma ve yazma için oldukça erişilebilir bir stratejiye işaret edeceklerdir. Böyle bir metodolojik yaklaşım, sosyal dünyanın belirli varsayımlarını ve değerlerini kodlamayı öne çıkarıp vurgulayacağından, doğası gereği retorik olarak kabul edilebilir. Derrida'nın yapısöküm kavramı, metodolojiyi, verilerin manipülasyonu ile ilgili basit bir teknik prosedürler dizisi olarak tanımlamayı reddeder. Ancak yine de metodolojinin, kapsamlı varsayımları ve yoğun formel ve teknik doğa ile karakterize edilen ampirik bulgularıyla okuyucuların ilgisini çekerek ele alınabileceğine inanmaktadır (bkz. Baxter, 2016; Finlayson, 2019; Hudon ve Rouillard, 2015).

Postyapısalcılık, bilim okurlarının ve yazarlarının edebi yatırımlarını tanımak ve bilimin metinsel perspektifine dahil olmak için kullanabilecekleri bir platformun yaratılmasını kolaylaştırır (Nabers, 2015). Önem düzeyinden bağımsız olarak, Hudon ve Rouillard (2015) ve Jacobs (2019), metnin her retorik hareketinin, genel anlamının gelişimine önemli bir katkı sağladığını belirtmektedirler. Genel bir perspektiften bakıldığında, bazı akademisyenler (bkz. Baxter, 2016; Finlayson, 2019; Nabers, 2015) yapısökümcü analiz bağlamında bilimin duyarlılığına dayalı böyle bir vurgu için önemli bir neden olmadığını iddia etseler de, postyapısalcıların öncelikle kültürel ve edebi metinlere odaklandıklarını belirtmek önemlidir. Bununla birlikte, Derrida, bilimin genellikle karar verilemezlik kuralından bir muafiyet talep ettiğini ve dolayısıyla pozitivizmi tüm ampirik bilim biçimleriyle eşitlediğini öne sürerek sosyal bilime de karşıdır. Dolayısıyla yapısöküm varsayımının destekçileri, özellikle pozitivizmin nesnel analizinin benimsenmesini reddederek, sosyal bilimlere karşı belirli bir önyargı düzeyine sahiptir. Sonuç olarak, bu tür tutum ve inançlar, sosyologların yapısöküm alanındaki olası sosyolojik katkıları başarılı bir şekilde fark etmelerini nispeten zorlaştırmıştır.

Metnin giriş kısmında da değinildiği üzere, postmodernist fikirlerin 'hakikat-sonrası' fenomeni üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu argümanı, bu felsefenin 'hakikat' kavramına yaklaşımıyla özellikle ilgilidir (Benea, 2015). Buna göre, tek bir nesnel hakikat, tek bir gerçek bilimsel teori veya üst-anlatı yoktur. Bunun yerine, birçok teori ve hakikat vardır. Derrida'ya göre hiçbir metnin tek bir anlamı veya yorumu yoktur. Eleştirmenlerin görüşleri, modern çağda tartışıldığı gibi yazarın niyeti tarafından belirlenmez. Aynı metin, hiçbiri diğerinden önce gelmeyen çeşitli şekillerde yorumlanabilir; bu farklı yorumlardan elde edilen anlamlar öznel ve okuyucunun bakış açısına bağlıdır. Metnin anlamı ve varyasyonları okunma ya da izlenme sayısı kadardır (Derrida, 1976; Derrida, 1988).

Metin boyunca ve şimdi de sıraladığımız bu tür argümanları hızla benimseyen sosyologlar ve diğer araştırmacılar, bunları toplum, savaş, ekonomi, siyaset ve cinsellik gibi durumlara ve insan davranışlarına uygulamaya başladılar. İnsan davranışlarında, çeşitli özel bakış açılarından sayısız yorumların üretilebileceği bir dizi 'metin' gördüler. Bir 'metnin' tek bir anlamı yoksa veya bir yorum diğerinden daha doğru veya geçerli değilse, o zaman, her insan kendi değerlerini, tarihini, inançlarını ve kişisel görüşlerini yansıtacağından, tek bir nesnel gerçek veya hakikat olmadığı sonucu çıkar. Herhangi bir hakikat iddiası, yazarın siyasal ideolojisinin bir yansımasından başka bir şey değildir.

Son olarak, postmodernizm akıl, hakikat, adalet, ilerleme ve yalın kimlikle ilgili gerekçelendirme veya övgü için makul gerekçeler sağlamada başarısızdır. Postmodernizm on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın sanatsal avangardizmi tarafından kullanılan stratejilerin retorik bir uygulamasıdır, ancak modernitenin sanatsal değerleri her şeyden önce bilim ve siyasetten ayırmasıyla mümkün olan bir avangarttır; bilginin ve kamusal söylemin gayri meşru bir estetize edilmesi çabasıdır. Habermas, modern akıl olarak adlandırılan bir prosedürel kurallar sistemi ile iletişim halindeki özneler arasında uzlaşma ve anlaşmaya varmayı hedeflemiştir. Bu girişim, günümüzde hakikat sonrası olarak adlandırılan dünya koşullarında daha da önem kazanmıştır hale gelmiştir. Başka bir deyişle günümüz dünyasında Habermas'ın modern akılı iyileştirmeye yönelik girişimi anlamlıydı ve bu girişimin değerini sürdürdüğü de açıktır. Modernliğin, kendi kendini dönüştürmekten ziyade kendisini tamamlamaya doğru hareket etmesi gerekmektedir; bu nedenle bu tür çağrı ve girişimlere katkıda bulunmak ve destek vermek kaçınılmaz görünmektedir.

4. Postmodern Siyaset ve Gelecek Perspektifleri

Son yıllarda, tam olarak son yirmi yılda, postmodern perspektifler modern siyasetin temel iddialarına meydan okumak için yaygın olarak kullanılmıştır (Fook ve Pease, 2016; Mandziuk, 2019). Liberalizm içindeki büyük ve kapsayıcı özgürlük vizyonları ve Marksizm, bütünleştirici, farklılıkları sınırlayıcı olmakla ve baskı altındaki farklı birey, kimlik ve toplulukları göz ardı etmekle itham edilmiştir (Mercer, 2020). Ayrıca Best (2020) ve Mandziuk (2019), demografik özelliklerine bakılmaksızın herkes için evrensel özgürlükler ve haklar sağlanmasını vaat eden liberal bakış açılarının bile, haklarını korumak, kullanmak ve kendi kimliklerinin ve kültürlerinin toplumdaki varlıklarını sürdürebilmek ve savunmak için mücadele edenler tarafından kapsamlı bir şekilde sorgulandığını belirtmişlerdir. Biro (2016), küresel bir kapsamı olan Marx'sist devrim projesinin ise birçok çevrede giderek daha fazla yerleştirilmiş hedefler, aktivist ve mütevazı hedeflerle değiştirildiğini belirtmektedir.

Genel bir perspektiften bakıldığında, modern dünyanın önemli dönüşümler yaşadığı ve günümüzün değişim ve yeniliklerinin yaratılmasında postmodern siyaset söyleminin önemli etkilere sahip olduğundan söz edilebilir. Siyasette postmodern perspektif, siyasi mücadelelerin ve çatışmaların modern biçimlerini açıkça tanımlar (Fook ve Pease, 2016; Dolan, 1994; Mandziuk, 2019). Best (2020) ve Wolin (2016), çağdaş siyasal durumun son derece belirsiz olduğunu ve gelişmiş dünyaya öncelik verildiğini, dolayısıyla modernite dönemi ile postmodernite terimini eşleştirmek için kullanılan modern çağ arasında büyük bir sürtüşmenin gelişmesine yol açıldığını belirtiyorlar. Daha açık bir biçimde ifade etmek gerekirse, gelişmekte olan uluslardan insanlar, modern öncesi, modern ve de postmodern yapılar tarafından karakterize edilen çelişkili bir kompleksin varlığına yol açan bir eğilim olarak, modern öncesi kültürel ve sosyal biçimler içinde sıkışmış bir haldedirler (Biro, 2016). Küresel dönüşüm, yeni kültürel formların ortaya çıkışı, bazı sosyal geleneklerin kaybı ve yeni teknolojilerin gelişmesi gibi birçok faktör, yeni siyasal mücadele biçimleri ve fikirlerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine neden olmaktadır (Dolan, 1994; Salleh, 2017). Ancak, bu durum aynı zamanda yeni riskler de ortaya çıkarıyor. Bu eğilimler, öncelikle siyasal teoride değişikliklere yol açmakta ve geçmişte benimsenen siyasi pratikler ve düşüncelerle benzerlik gösteren önemli değişikliklere işaret etmektedir (Mercer, 2020). Postmodern teori ile bağlantılı olarak söylenirse, sosyal değişimlerdeki belirsizliklerden ve postmodern teorik bağlamın çoklu bakış açılarından

kaynaklanan çelişkili argüman ve örüntüler dikkate alındığında postmodern siyaset oldukça özgül veya benzersizdir (Best, 2020; Dolan, 1994). Örneğin postmodern siyaset basitçe geleneksel veya aşına olduğumuz siyaset ve siyasalar üzerine kuramsal ve kavramsal farklılıklara tekabül eden bir şey olmayıp, üniversiteler, işyerleri ve gündelik yaşam gibi farklı ortamlarda karşılıkları gözlemlenebilen otantik siyasi eğilimlere de tekabül etmektedir (Biro, 2016; Mandziuk, 2019).

Modern siyaset projesi öncelikle tahakkümün kurumsal yapılarını dönüştürmeye yönelik bir girişim olarak özgürlük, haklar, adalet ve eşitlik gibi evrensel hedefleri tanımlamaya ve bunları uygulamaya odaklanır. Salleh (2017) ve Wolin'e (2016) göre modern siyaset, özellikle farklı otorite normlarının ve diğer mevcut kurumların kullanımı yoluyla değerlendirmeye tabi tutulan eleştirel aydınlanma projelerinden doğmuştur. Bu nedenle, modern siyaset, insanların ve sosyal grupların siyasi sorunları ve tercihlerinin müzakereye dahil olduğu ve pratik olarak kamu işlerine müdahale ettiği demokratik bir kamusal bağlam üstlendi. Ayrıca, Best (2020) ve Peterson (2021) tarafından yapılan çalışmaların da gösterdiği üzere, modern siyasetin özellikle temel insan haklarını, evrensel değerleri ve ortak iyiyi ayırt etmeye ve aynı zamanda kurumsal güvencelerin sağlanmasını kolaylaştırmaya dahil olduğunu göstermektedir. Modern (liberal) siyaset en azından ilkesel olarak demokratik tartışmaların, adaletin ve uzlaşmanın gerçekleşmesine izin verir ve alan açar.

Ancak çokça belirtilip vurgulandığı üzere modernliğin ve modern siyasetin vaatleri henüz tam olarak gerçekleşmiş değildir. Çağdaş modern dünyada, sömürülen çalışanların nicel mevcudiyeti hâlâ çok yüksektir (Mercer, 2020). Örneğin 20. yüzyılın sonlarından bugüne kadınların yalnızca küçük bir kısmı demokratik haklardan tam anlamıyla yararlanabilmiştir, çoğu kadın hâlâ ataerkil tahakküm tarafından sömürülmektedir (Dolan, 1994). Azınlık grupları ve renkli insanlar hala ırkçılık ve nepotizmden mustarıptir ve ayrımcılığa uğramaktadır (Wolin, 2016) ve az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler hâlâ emperyalist güçler tarafından ezilmektedirler (Best, 2020). Yoksulluk, savaş, ekonomik bunalım ve açlığa, diğer şiddetli ıstırap ve boyun eğdirme biçimlerine rağmen modern siyaset, tarihin ilerici mantığının realize edilebileceğine yönelik ümide ve inanca bağlılığı nedeniyle çok önemli bir imkân ve araç olarak tanımlanmaya devam edilmektedir (Fook ve Pease, 2016; Peterson, 2021). Postmodern argümanlar, "büyük anlatılar" olarak adlandırılan modern siyasi düşüncelerin anlamsızlaştığını iddia ederler. Buna göre, modernliğin büyük anlatıları, evrensel ve tüm toplumları kapsayan kesin bir doğru ve sosyal ilerleme yolunun var olduğunu öne sürerek, toplumsal ve tarihsel çeşitliliği reddederler. Postmodernizm ise, heterojenlik, çeşitlilik, çoklu kimlikler ve yerellik gibi kavramları öne çıkararak, her bireyin, her kültürün ve her toplumun farklı bir hikayesi ve deneyimleri olduğunu ve bu farklılıkların kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Bu nedenle, postmodern teorisyenler, modernliğin büyük anlatılarının, tarihsel ve toplumsal çeşitliliği yok saydığı için artık geçerli olmadığını dile getiriyorlar. Liberalizm ve Marksizm, Aydınlanma felsefesi tarafından ilham alınarak geliştirilmiş siyasi ideolojilerdir. Bu ideolojiler, modern siyasi düşüncenin temel taşlarıdır ve günümüzde hala büyük bir etkiye sahiptirler. Aydınlanma felsefesi, insan hakları, özgürlükler ve demokrasi gibi kavramlarla yakından ilişkilidir ve bu kavramlar da modern siyasetin temelinde yer alır. Bu ideolojiler, insan hakları, özgürlükler ve demokrasi gibi temel değerlere dayalıdır ve modern toplumların şekillenmesinde önemli roller oynamışlardır. Bu nedenle modern siyasetin, normatif değerler, eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve barış ile nitelenen özelliklerle güçlü bir biçimde donanmış olduğunu ve her şeye rağmen bu değerlerin modern toplumlarda temellenmiş güçlü kökleri bulunduğunu belirtmek yerinde olur.

5. Çağdaş Dünyada Postmodern Siyaset Biçimleri

Postmodern siyasetin gelişimi 1960'ların başında çok sayıda yeni siyasi grup ve mücadelenin ortaya çıkmasından sonra başlamıştır (Peterson, 2021). Hudon ve Rouillard'a (2015) göre, postmodern teorilerin ortaya çıkışına ek olarak çağdaş postmodern siyasetin kuruluşu, öncelikle Fransa ve ABD gibi gelişmiş ülkelerde toplumsal hareketlerdeki

değişimlerle şekillenmiştir. Bununla birlikte, postmodern siyasetin nihai vizyonlarını sürdürmek, ya nihilizme ve sinizme karşı olmaları ya da çarpıcı biçimde mütevazı temsillerle indirgenmeleri nedeniyle zorlu olmuştur. Jacobs'un (2019) argümanları ile paralel olarak ifade etmek gerekirse, kolektif dayanışma, mücadele ve ittifak siyasetine yönelik mevcut odak, 1960'ların hak ve özgürlükler temelli toplumsal hareketlerinin çoğunun farklı gruplara ayrılması gerçeğine dayalı olarak aşırı bir parçalanmaya neden olmuştur. Çalkıvık (2017) ve Marzagora'nın da (2016) değindiği üzere kamu sektörünün dönüşümüne ve örgütlü-kurumsal tahakküm biçimlerine yönelik odaklanma ve direniş siyaseti, yerini mikropolitikaya ve yerel dönüşümlere hatta mikropolitikanın da yerini özelliğın mikropolitikasına bırakmasının ardından, siyasetin odağı ve nesnelere kişisel kimlik, kültür ve gündelik yaşam gibi konu ve alanlara kaymıştır. 1960'ların ardından, postmodern siyasetin çelişkili ve yeni kavramlarının ortaya çıkışı ve farklı biçimler alması söz konusu olmuştur. Özellikle Dillet (2017) ve Ruitenberğ (2018) postmodern siyaset biçimlerinin, Baudrillard'ın benimsediğı siyaset-karşıtı yaklaşımı kapsadığını ve bunun yanı sıra sosyal medya dönüşümünün özgürleştirici olduğuna dair inançlarını öncelikle umutsuz ve döngüsel olarak kınayan hayranlarıyla birlikte yeni veya yeniden inşa edilmiş bir siyaset yaratma çabalarının farklı biçimlerini kapsadığını belirttiler. Baudrillard tarafından tarif edilen aşırılıkçı bakış ve siyasal perspektife dayalı olarak söylenirse, insanlar, sınırlı yapı ve hakikat arayışı içinde açıkça kaybolurlar; toplumsal gruplaşmaların yapısal ve siyasal ataletine ve faillik yerine teknolojinin zaferinin simülakra çökmesinin ardından donar ve felç olurlar (bkz. Fook ve Pease, 2016; Mandziuk, 2019). Bu nedenle Baudrillardcı bakış açısına göre, insanların eylemleri için kalan zamanlarına dayalı olarak kendilerini yeni duruma uyarlamak dışında yapabilecekleri hiçbir şey yoktur.

Olumlayıcı postmodern siyaset, öncelikle nihilist ve karamsar postmodern siyasetin diğer yüzünü niteler (Peterson, 2021). Özellikle Peterson (2021) Yeni Çağ postmodernizminin, geleneksel siyasetten kaçınmayı teşvik ettiği için ve öncelikle değerlerin ve yaşam tarzlarının dönüşümüne vurgu yapan bir tür apolitik bireycilik olduğunu belirtmiştir. Öte yandan, Yeni Çağ maneviyatı, ruh, Tanrı ve beden üzerinde aşırı sermaye tüketiciliğinin ve sermaye materyalizminin yıkıcı etkilerini azaltan ve farklı felsefe türlerini birleştiren ve yenilenen 'maneviyat çağı'na daha fazla vurgu yapan bir pop postmodernizm biçimidir. Ayrıca postmodern siyaset, modern ve postmodern siyaseti birleştiren yeniden yapılandırıcı (rekonstrüktif) bir postmodernizm olmaya devam etmektedir (Best, 2020; Biro, 2016; Dolan, 1994). Bununla birlikte, rekonstrüktif postmodernizm, modern siyasetin yoğun eleştirisini ve kınanmasını kapsadığı ve dolayısıyla modern toplumun değişen yapısını ve özelliklerini dikkate alan bir siyaseti savunduğı için eleştirilmiştir. Eleştiriler temel olarak, olumsuzluk, nihilizm ve yenilgi duruşuna yönelik siyaset ve eylemlerin reddedilmesini içeren olumsuz ve alaycı postmodernizmden, yaşam tarzı ve öznel dönüşüme odaklanan Yeni Çağ'a, toplumsal gruplaşmaların ve kurumların maruz kaldığı zorluklara dayanan yeni bir postmodern siyasete kadar uzanmaktadır.

Postmodern modeller, öncelikle teknoloji, toplum, ekonomi ve toplumsal varoluştaki dönüşümlerle ilgili olarak siyaseti yeniden tanımlamaya çalışır. Özgül olarak, postmodern kültür siyaseti, Gramsci, Lefebvre, sürrealistler ve sitüasyonistlerin analizleri aracılığıyla kurulan entelektüel temellere ve anlayışlara dayanır ve kültürün temel bir mücadele ve iktidar alanı olarak temalaştırılmasını içerir (Fook ve Pease, 2016; Mandziuk, 2019). Toplumsal yeniden üretimin öncelikle bireylerin topyekün yönetimin birincil hedefi olarak kabul edildiğı kültür ve gündelik varoluş düzeylerinde gerçekleştirildiğı gerçeğiyle ilgili olarak ideoloji, öznel, ütopyik düşünceler, kültür ve estetik kaygıları gündeme gelmiştir (Thomassen, 2017). Ayrıca, Finlayson (2019), Nabers (2015) ve Thomassen (2017), postmodern bağlamın siyasi mücadele olasılığına dair kapsamlı bir örnek sağlayamadığı ve modern toplumdaki ortak ideoloji ve davranışlara dayalı öznel özdeşleşmenin boyutuna vurgu yaparak, pragmatik, araçsal veya rasyonalist siyasi mücadele kavramlarının yetersiz olduğuna dikkat çekmişlerdir. Dillet (2017) ve Ruitenberğ (2018) gibi akademisyenlerin ana hatlarıyla belirttiğı gibi, faşizm hem tekelci sermayenin krizinde hem de doğal yapının önemli ölçüde baskılanmasında kök

salmış, dolayısıyla otoriter toplumun gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, bir bireyin kapitalizm tarafından sömürgeleştirilmiş bir kültür içinde var olduğu senaryosunda, öznellik, kültür ve kimlik mücadelesi asla toplumsal mücadelelerin yanında ikincil olmayacaktır. Hem kimlik hem de kültür siyaseti, egemen ideolojilerin kırılmasında, yeni yaşam biçimlerinin ve bilincin yaratılmasını kolaylaştırmada önemli bir rol oynayacaktır. Artan ihtiyaç veya yeni öznellikler üretmeye dayalı olarak, rasyonel ikna, politik eğitim ve ahlaki çekicilikler, postmodern çağda önemli bir değer olarak kalmaya devam edecektir, ancak modern sistemlerden, gişe rekorları kıran filmlerden, reklamlardan, modadan ve sosyal kullanımdan gelen baştan çıkarıcı zevklerin istikrarsız unsurları olarak (Best, 2020). Bu nedenle kültürün, duyarlılıkların modellenmesinde önemli bir rol oynadığını ve radikal kültür siyasetlerinin genellikle hissetme, görme, düşünme ve varlığa yönelik yeni yaklaşımlar sağlayarak mevcut egemen kültürlerin ve inançların kültürleşmesinden kurtulmaya çalıştığını belirtmek önemlidir.

Postmodern teori öncelikle, çağdaş toplumda kişisel kimlik için kullanılan cinsiyet öncelikleri, cinsel yönelimler, ırk ve diğer demografik faktörlerle karakterize edilen özcülüğü eleştirmeye odaklıdır (Best, 2020; Biro, 2016). Postmodern teori ve siyaset anlayışı, kadın, gey, siyah gibi birçok özelliği kapsayan geniş bir yelpazede kimliğin neredeyse fetişleştirilmesi yoluyla sosyal ve politik bağlamlara dayalı olarak sosyal ve duygusal olarak inşa edilen çoklu kimlikler savunusuyla, kimlik siyasetine büyük bir önem verir ve öncelik atfeder (Thomassen, 2017). Bu nedenle, postmodern siyasetin birçok versiyonunun, sanki bireysel bir grup insanın çoklu kimlik belirteçleri içinde tüm yaşam ve siyaset biçimlerinin döndüğü derin ve otantik benliklermiş gibi, kimliğin mevcut bileşenlerini fetişleştirmektedir. Dillet (2017) ve Ruitenber (2018), kimlik siyasetinin aynı zamanda, esas olarak muhalefet tarafındaki, marjinalleştirilmiş ve ezilen gruplardan oluşan tek bir grup insanın çıkarını geliştirmeye odaklanan liberal çıkar grubu siyasetiyle de örtüşüğünü belirtmişlerdir.

Modern siyasetin kolektif ve evrensel vurgusunun aksine, postmodern kimlik siyaseti özel çıkar gruplarının ihtiyaçlarını hedef alarak modern siyaset tasavvurundan kendisini yalıtma eğilimindedir (Angermuller, 2017; Poster, 2019). Modern siyaset, sivil özgürlüklerin güçlendirilmesi, toplumdaki eşitsizliklerin azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması veya tahakkümün kurum ve yapılarının dönüştürülmesi gibi evrenselci hedefleri gerçekleştirmeyi vurgularken, postmodern kimlik siyaseti, temelde seslendiği grupların özel çıkarlarının ana hatlarını çizer ve bunların mücadeleleriyle özdeşleşerek yeni kimlikler veya yeni grupların oluşumunu kolaylaştırır. Ancak günümüzde siyaset eleştirmenleri ve teorisyenler, çağdaş siyasetçilerin evrenselci iddialarının temelde beyaz erkek sahipleri gibi iktidarda olanların özel çıkarlarını örtbas etmekten başka bir şey olmadığını söylemektedirler. Yani, siyasi liderlerin evrenselci söylemleri, aslında belirli bir gruba ait çıkarları göz ardı etmeyi amaçlayarak yapılmaktadır. ABD ve Fransa gibi gelişmiş ülkelerde burjuva devrimleri tarafından geliştirilen temel haklar, esas olarak, beyaz erkek kapitalistlere gösterişçi demokratik tutumlarıyla açık bir çelişki içinde nihai ekonomik ve siyasi güç sağlayan mülkiyet haklarıydı (Angermuller, 2017; Moore, 2017). Bununla birlikte, modern siyasetin yenilenen evrenselci ideolojisi, egemen sınıftakilerin dizginleyemeyeceği bir gücün denetimini kaldırmış ve bu nedenle, geçmişte kimlik siyasetini savunanlar da dahil olmak üzere, bastırdığı aynı insan gruplarının mücadelelerine ilham vermiş ve bunları meşrulaştırmıştır.

Sonuç

Postmodernizmin teorik perspektifi, baskın bir vurguyla Marksizmin siyasal radikalizmini ve tipik Marksist motifleri sınırlamaya çalışır. Bu yapılırken, çeşitli akademisyenler ve bağlamlar arasında elbette önemli ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. Temelde postmodernizmin, çağdaş toplumun dinamikleri ve çeşitli toplumlarda kültürel gelişimin gerçekliğini nitelendirdiği ifade ediliyor. Postmodernizmin teorik perspektifiyle hakikat sonrası dönemin tezahürleri büyük ölçüde benzer nitelikler arz ediyor. Postmodernist ve postyapısalcı önermelere göre, çağdaş yaşamda çoklu gerçeklikler vardır ve bunlar karşılıklı ve çok kapsamlı ve karmaşık ilişkiler olarak tezahür eder. Bu nedenle postmodern perspektif,

hakikatin ve dünyanın tanımının benzer bakış açılarından veya evrensel bir gerçeklik tanımından hareketle toplum ve tarihin bütünleştirilmesini reddeder. McIntyre'a (2019) göre, Foucault'nun felsefi bakış açısı, bireyler arasındaki sınırlı hakikat bilgisini ifade eder ve gerçek, evrensel hakikatin varlığından ziyade farklı insanların görüşlerine dayanarak gösterilebilir.

Oysa gerçekler toplumsal gelişmelerdir (Searle, 1997; Hacking, 2000). İnsanlar, insani toplumsal düzen ve insan dili veya lehçeleri olmasaydı gerçeklikler de mümkün olamazdı. Söyleyeceğimiz şeyin makul geleceğini umarak ifade etmek gerekirse, günlük yaşamdaki aşırı sorunlarla başa çıkma konusundaki güçsüzlüğümüz göz önüne alındığında, insanlar yok edilmeye maruz kalırlarsa, her halükârda bu tipik dünyanın durumlarının ve yapılarının yansımaları olurdu, ancak gerçekler olmazdı. Bununla birlikte, gerçeklikler bir tür sosyal olarak inşa edilmiş belirli öğelerdir ve sosyal gerçeklikler ile gündelik gerçeklikler arasında çoğunlukla bir karşıtlık da vardır (Searle, 1997). Ancak, gerçekliklerin sosyal gelişmeler olması, herhangi bir durumun bir gerçeklik olduğunu da gerektirmez. Gerçekler, bireylerin odaklandıkları şeyler ile dünyanın gerçek durumu arasındaki mevcut bağlantıyı gösterir. Gerçekler, durumları tasvir etmek için kullandığımız belirli sosyal olgu ve gelişmelerdir. Dünyayla ilgili verileri aktarmak için gerçeklikler geliştiriyoruz. Ancak bu yine de, istediğimiz gerçeklikleri *uydurabileceğimiz* anlamına gelmez. Bir şeyi gerçek yapan şey, ima ve işaret ettiği dünyanın birkaç önemli noktasını yakalamasıdır. Olgularımızın meşruiyeti, sınırlı bir ölçüde tasvir ettikleri dünyayla ilişkilerine dayanır. Karmaşık konularda kaçınılmaz olarak farklı bakış açıları her zaman olacaktır.

Nietzscheci perspektivizm, makul bir yaklaşım olmasına rağmen, düzenli olarak yanlış yorumlanmaktadır. Denilebilir ki, Nietzsche'nin perspektivizminin baskın postmodern kavranışı, genel olarak, onun nesnellikten vazgeçmeyi teşvik ettiği ve özgünlüğü dengelediği sonucuna varacaktır (Hales ve Welshon, 2000). Nietzsche sık sık Aydınlanma'nın sağlam bir uzmanı ve eleştirmeni olarak görülse de, onun perspektivizmi, farklı bakış açılarının ortaya çıkarmaya çalıştığı özgünlüğe ve nesnel gerçeğe dair bir taahhüt önerir. Best ve Kellner'a müracaatla belirtmek gerekirse: "Nietzsche'nin perspektivizmi onu tüm değerlerin eşit derecede iyi ya da makul olduğunu belirten bir göreceliliğe götürmez; çünkü "yüksek türler" in perspektiflerinin "aşağı türler" in perspektiflerinden daha üstün olduğuna inanmıştır ve hatta kendi konumlarını keyfi olmayan bir tarzda temellendirmek için hayata, içgüdülere ve iktidar istencine başvurur" (Best ve Kellner, 1998: 59). Ancak hakikate yönelik önemli mesele, bilginin sadece belirli kaynaklar tarafından kontrol edilmesine karşı bir savunma yapmakla kalmayıp aynı zamanda hakikatin reddedilmesiyle gelen bir tür zorbalıktır. Yani, sadece belirli kaynaklar tarafından sunulan bilgiye itibar etmek yerine, kendi akıl yürütme yeteneğimize güvenmemiz ve gerçeğin peşinde olmamız gerekliliğidir. Hakikati araştırırken, Kant'ın kendi nedenine yakarışı, "benim gerçekliğim" ve "bizim gerçekliğimiz" kavramlarının temeline dönüşür. Yani, Kant'ın gerçekliği anlama çabası, hem bireysel hem de toplumsal bir boyuta sahiptir. Kendi gerçekliğimizi anlamak için öncelikle kendi iç dünyamızı keşfetmeliyiz, ancak aynı zamanda başkalarının da gerçekliğine saygı göstermeli ve anlamaya çalışmalıyız. Bilgiyi ele almanın bu bireyselleştirilmiş yolunun yanı sıra Aydınlanma ayrıca her bir birey tarafından hareket ettirilen temel özgürlükler olasılığını geliştirdi ve eski Yunan çoğunluk yönetimi düşüncesini geri getirdi: bir birey, bir oy; siyasi konularda herkes fikrini beyan eder (Cassirer, 2009; Habermas, 1987).

Sonuç olarak bir süredir deneyimlediğimizi bu toplumsal, tarihsel ve siyasal koşullar altında, hakikat sonrası önümüze sunduğu çözümlü ve çürümeden dersler çıkararak bu süreci tersinden Aydınlanma ve modernlik ideallerine dönüş ve onun radikalleşme imkân ve fırsatı olarak görmek de mümkündür. Farklı bakış açılarını benimsemek, bizi tüm bakış açılarının benzer şekilde meşru olduğunu varsaymaya götürmemelidir. Dahası, hepsinin benzer şekilde meşru olmadığını varsayarsak, bireyler birini diğerine tercih etmek için akli başında epistemolojik dayanaklara ihtiyaç duyar. Bu nedenle Aydınlanma motivasyonunu yeniden gözden geçirmek ve canlandırmak gerekmektedir. Söylemeye gerek yok ki, 'hakikat sonrası'nın

iddia ve ilan edildiği bir çağda hakikate yönelik yükümlülüğümüzü savunmak ve geri kazanmak hiç olmadığı kadar önemli ve acil bir ihtiyaç olmaya devam ediyor.

Kaynakça

- Ancona, M. (2017). *Post-truth: The new war on truth and how to fight back*. London: Ebury Press.
- Angermuller, J. (2017). *Neden Fransa'da Postyapısalcılık Yok? Entelektüel Bir Neslin Teşekkülü*. (Ö Karlık, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Appignanesi, R. ve Garratt, C. (2003). *Introducing Postmodernism: A Graphic Guide*, London: Icon Books Ltd.
- Aylesworth, G. (2015). "Postmodernism", *The Stanford Encyclopaedia of Philosophy*, <https://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/postmodernism/> Son erişim tarihi, 02.01.2022.
- Balanuye, Ç. (2021). *Felsefede Neredeyiz? Yeni bir Etiko-Politiğin Olanığı*. B. Özçelik (Ed), *Hakikat Sonrası Siyaset, Felsefe, Medya, Uluslararası İlişkiler içinde* (ss. 31-42). Ankara: Nika Yayınevi.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon* (O. Adanır Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baxter, J. (2016). *Positioning language and identity: Poststructuralist perspectives*. S. Preece (Ed), *The Routledge handbook of language and identity içinde* (ss. 60-75). London: Routledge.
- Benea, D. (2015). *Post-postmodernist sensibility in Thomas Pynchon's Bleeding Edge*. *British and American Studies*, 21, 143-151.
- Benesch, K. (2020). *Is Truth to Post-Truth what Modernism Is to Postmodernism? Heidegger, the Humanities, and the Demise of Common-Sense*, *European journal of American studies*. 15(1), 1-13.
- Best, S. (2020). *The postmodern turn*. Bingley: Emerald Publishing Limited.
- Best, S. ve Kellner, D. (1998). *Postmodern Teori Eleştirel Soruşturmalar*. (M Küçük, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Biro, A. (2016). *Denaturalizing ecological politics*. Toronto: University of Toronto Press.
- Boyne, R. ve Rattansi, A. (1990). *The Theory and Politics of Postmodernism: By Way of an Introduction*. R. Boyne ve A. Rattansi (Ed), *Postmodernism and Society içinde* (ss. 1-45). London: MacMillan Education.
- Braidotti, R. (2014). *After poststructuralism: Transitions and transformations*. London: Routledge.
- Cassirer, E. (2009). *The philosophy of the enlightenment*. <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691143347/the-philosophy-of-the-enlightenment> Son erişim tarihi, 05.01.2022.
- Chmielewski, A. (2021). *Post-Truth and Consequences*. M. Gudonis ve B.T. Jones (Ed), *History in a Post-Truth World Theory and Praxis içinde* (ss. 47-65), New York and London: Routledge.
- Crilly, R. ve Chatterje-Doody, P. (2019). *Security studies in the age of 'Post-Truth' politics: In defence of poststructuralism*. *Critical Studies on Security*. 7(2), 166-170.

- Çalkıvık, A. (2017). Poststructuralism and postmodernism in international relations. Oxford Research Encyclopedia of International Studies içinde 12(7), 109-118.
- Derrida, J. (1976). Of Grammatology. (G. C. Spivak, Trans.). Johns Hopkins University Press.
- Derrida, J. (1988). Limited Inc. Northwestern University Press.
- Dillet, B. (2017). What is poststructuralism? *Political Studies Review*. 15(4), 516-527.
- Dolan, F. M. (1994). Allegories of America. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Finlayson, F.A. (Ed), (2019). Politics and post-structuralism: An introduction. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fook, J. ve Pease, B. (2016). Transforming social work practice: Postmodern critical perspectives. London: Routledge.
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*. 8(4), 777-795.
- Fox, N. J. (2014). Post-structuralism and postmodernism. The Wiley-Blackwell encyclopedia of health, illness, behavior and society. Chichester: Wiley.
- Frost, N. ve Elichoff, F. (2014). Feminist postmodernism, poststructuralism, and critical theory. *Feminist research practice: A primer*. 2, 14-42.
- Gellner, E. (1994). Postmodernizm İslam ve Us. (B. Peker Çev.). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Habermas, J. (1987). The Philosophical Discourse of Modernity. Cambridge: Polity Press.
- Hacking, I. (2000). The social construction of what? Harvard: Harvard University Press.
- Hales, D. ve Welshon, R. (2000). Nietzsche's perspectivism. <https://philpapers.org/rec/HALNP> Son erişim tarihi, 11/03/2022.
- Harari, Y. N. (2018). Post-truth: Some fake news lasts forever. 21 Lessons for the 21st Century. <https://philosophiatopics.files.wordpress.com/2018/09/yuval-noah-harari-21-lessons-for-the-21st-century.pdf> Son erişim tarihi, 17/01/2022.
- Hudon, P. A. ve Rouillard, C. (2015). Critical management studies and public administration: Reinterpreting democratic governance using critical theory and poststructuralism. *Canadian Public Administration*. 58(4), 527-548.
- Jacobs, T. (2019). Poststructuralist discourse theory as an independent paradigm for studying institutions: Towards a new definition of 'discursive construction' in institutional analysis. *Contemporary Political Theory*. 18(3), 379-401.
- Jameson, F. (1994). Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Mantiğı. (N. Plümer Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Keyes, R. (2017). Hakikat Sonrası Çağ Günümüz Dünyasında Yalancılık ve Aldatma. (D. Özçetin Çev.). İzmir: Delidolu.
- Kitching, G. (2020). The trouble with theory: The educational costs of postmodernism. London: Routledge.
- Kuznar, L. A. (2008). Reclaiming a Scientific Anthropology. Lanham, MD: Altamira.
- Liotard, J. F. (2013). Postmodern Durum. (İ. Birkan Çev.). Ankara: BilgeSu.
- Mandziuk, R. M. (2019). Feminist politics & postmodern seductions: Madonna & the struggle for political articulation. C. Schwichtenberg (Ed), the Madonna Connection içinde (ss.167-188), London: Routledge.

- Marzagora, S. (2016). The humanism of reconstruction: African intellectuals, decolonial critical theory and the opposition to the 'posts' (postmodernism, poststructuralism, postcolonialism). *Journal of African Cultural Studies*. 28(2), 161-178.
- McGowan, J. (2019). *Postmodernism and its Critics*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- McIntyre, L. (2019). *Hakikat-Sonrası*. (M. F. Biçici Çev.). İstanbul: Tellekt.
- Mercer, K. (2020). Identity and diversity in postmodern politics. L. Back ve J. Solomos (Ed), *Theories of race and racism içinde* (ss. 577-594). London: Routledge. 577-594.
- Mills, S. (2003). *Michel Foucault*. London: Routledge.
- Moore, S. D. (2017). *Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-poststructuralism* (Vol. 89). Atlanta: SBL Press.
- Nabers, D. (2015). *A poststructuralist discourse theory of global politics*. Switzerland: Springer.
- Oruç, M. S. (2020). Postmodernite, Siyasal İletişim ve Doğruluk Sorunu: Post-Truth Durum ve Entelektüel Zemini Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 36, 141-160.
- Peterson, R. T. (2021). *Democratic Philosophy and the Politics of Knowledge*. Pennsylvania: Penn State University Press.
- Poster, M. (2019). *Critical theory and poststructuralism*. New York: Cornell University Press.
- Rosenau, P. M. (1998). *Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri*. (T. Birkan Çev.). Ankara: Ark.
- Ruitenberg, C. W. (2018). Postmodernism and poststructuralism. A Chinnery vd., (Ed), *International handbook of philosophy of education içinde* (ss. 689-702). Cham: Springer Verlag.
- Saar, M. (2018). *Critical Theory and Poststructuralism*. P. E. Gordon, E. Hammer ve A. Honneth (Eds), *The Routledge Companion to the Frankfurt School içinde* (ss. 323-335). London: Routledge.
- Salleh, A. (2017). *Ecofeminism as politics: Nature, Marx and the postmodern*. London: Zed Books Ltd.
- Sarup, M. (1995). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm*. (B Güçlü, Çev.). Ankara: Ark.
- Searle, J. R. (1997). Replies to critics of the construction of social reality. *History of the Human Sciences*. 10(4), 103-110.
- Thomassen, L. (2017). Poststructuralism and representation. *Political Studies Review*. 15(4), 539-550.
- Wageningen School of Social Sciences (2021). *Authoritarian Natures? Political Ecologies of Post-Truth, the State and Social Rupture-3 ECTS*. Wageningen University & Research. <https://www.wur.nl/en/activity/authoritarian-natures-political-ecologies-of-post-truth-the-state-and-social-ruptures.htm> Son erişim tarihi: 11.02.2022.
- Ward, S. (1997). The Social Production of Postmodern Skepticism. *Sociological Focus*. 30(3), 247-262.
- Wesołowski, A. (2021). Pinkersonian Post-Truth History, Ideology, and Postmodernism, M. Gudonis ve B.T. Jones (Ed), *History in a Post-Truth World Theory and Praxis içinde* (ss. 66-102), New York and London: Routledge.
- Wolin, S. S. (2016). *Postmodern politics and the absence of myth*. N. Xenos (Ed), *Fugitive Democracy and Other Essays içinde* (ss. 316-329), Princeton: Princeton University Press.

- Woodward, A. (2017). Jean Baudrillard. In E. N. Zalta (Ed.), Stanford Encyclopedia of Philosophy. Stanford University. <https://plato.stanford.edu/entries/ baudrillard/> Son erişim tarihi: 09.04.2023.
- York, E. (2018). “(Note) Post-Truth and Populism: A Populist Framework for Defending the Truth in a Post-factual Era”, French Journal for Media Research, 9(1-6). <http://frenchjournalformediaresearch.com/lodel-1.0/main/index.php?id=1520> Son erişim tarihi: 10.02.2022.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.